

Mark Izrailevič Dvoreckij (9.12.1947 – 26.9.2016)

Nekrolog trenérského génia

Píše se datum 27.9. 2016. Sedím u počítače a připravuji se na zítřejší trénink s naší mládežnickou reprezentantkou. Zapípá mobil a můj kamarád si se mnou chce smluvit schůzku na víkend. Přitom se zmiňuje, že si můžeme popovídat o Marku Dvoreckém, a také co říkám včerejší debatě. Odpovídám, že vůbec nevím o čem píše (včera jsem přijel z tréninků až pozdě večer a již jsem počítač nepouštěl...z obav, že bych se zřejmě zavrtal do nějakého šachového problému). „No, on včera zemřel,“ píše kamarád. (Ona debata se týkala prezidentských ‘voleb’ v ‘největší a nejmírumilovnější demokracii světa’.)

Ví proč mně zprávu předává. Pokud byl Štefan Gross mým jediným trenérem, potom Mark Dvoreckij jediným **všemocným rádcem** na mé profesionální trenérské cestě, a to více než 25 let.

Ač jsem (na rozdíl od kamaráda) neměl nikdy tu čest střetnout se s Markem Dvoreckým osobně, jeho trenérské práce jsem hltal jedním dechem. S jeho vývody jsem musel snad v 95 procentech souhlasit. Přijal jsem od něj mnoho tréninkových metod, způsobů testování svěřenců a mnoho a mnoho dalšího; zapamatoval jsem i jeho obecné zdůrazňování principu **individuálního přístupu** ke svěřencům i spoustu jeho teoretických vývodů. Za celou dobu mého studia trenérských bestsellerů Marka Dvoreckého (a později i spolupracovníka, kterého Mark Izrailevič ovšem též spolu se

Sergejem Dolmatovem jako **první světovou várku** vychoval, Artura Jusupova) jsem v jeho knihách našel počet analytických či jiných chyb, které by se daly spočítat na prstech jedné ruky. A to prosím v době, kdy se nedala každá pozice „přejet počítačem“, zda neobsahuje ponejvíce taktická přehlédnutí. Jeho práce jsou mimořádně propracované, promyšlené, demonstrační ukázky řazeny zcela přesným způsobem. Didaktika jeho děl je nedostižná. Práce nad těmito knihami muselo Dvoreckého stát stovky a stovky hodin (sic), čili v dnešní době něco pro mnohé nevídaného ba nemožného.

Později mne s Dvoreckým duchem sblížilo i jeho vyjádření na adresu vzdělávání trenérů, a času, který náročná profese zabere! Parafrázuji: „**V určitý moment svojí šachové dráhy se člověk musí rozhodnout, zda chce vykonávat profesi trenéra nebo být (profesionálním) hráčem. Nelze vykonávat kvalitně obojí najednou....**“, (tedy neexistuje způsob jak tyto dvě činnosti skloubit, aniž bychom některou z nich nešidili).

Poznámka: V tomhle jeho vyjádření se jednak skrývá hluboká pravda, ovšem i prostá selská logika. Vždyť si vezměme: Na kvalitní individuální cca čtyřhodinový trénink se svěřencem úrovně, řekněme, kandidáta mistra je podle mého třeba několik hodin intenzivní přípravy! Máte-li desítku nebo dokonce desítky svěřenců, jež trénujete několikrát měsíčně, stačí znát (pravda, zde již velkou 😊) násobilku, abyste si uvědomili, že při poctivém přístupu nemůžete žádnou jinou profesionální činnost vykonávat. (Nekrolog jednoho z nejvýznamnějších trenérů ovšem nehodám směřovat analýzou kvality našich poloprofesionálních trenérů, kteří s obdivuhodnou zručností dokáží stmelit jak své povinnosti aktivního hráče, tak trenéra! Vtip je patrně v tom, že až obdivuhodná zručnost nespočívá v kvalitě a přípravě tréninků, ale...v klepání na správné rameno nebo – máme-li volit jiný příměr 😊 – ještě něco horšího.)

Přitom Mark Izrailevič patřil ještě v 70. letech minulého století mezi velmi silné hráče! Na internetu se dokonce můžeme dočíst, že byl (napůl žertem) označován za nejsilnějšího mezinárodního mistra na světě... Zde si sic myslím, že tento titul by právem náležel právě Štefanu Grossovi, jehož o tento titul připravil pouze úřední šiml, ale takové úvahy jsou samozřejmě zcela neplodné, liché.

Ukázky

Vzpomínky na tvorbu zesnulého lze logicky rozdělit na dvě či dokonce tři části: hráčskou a trenérskou, a tedy teoretickou, didaktickou. S kterou začít? Chronologicky? Anebo podle významu kolik tvůrčí práce za sebou Dvoreckij zanechal? Nebo máme *smíchat* obojí dohromady? Tím spíše, že Mark Izrailevič později (a nutno říci zcela logicky) využíval ve svých trénincích v hojně míře svých praktických zkušeností, ukázek?...

Přece jen začněme od jeho teoretického vkladu do teorie zahájení. Ovšem v partii najdeme již momenty, kde Dvoreckij užívá svůj zamilovaný strategický prostředek – profylaxi! Multifunkčnost skvostné miniatury potom doplňuje téma *Útok na krále v centru* a ještě předtím *Reálná vývinová oběť pěšce* i *Reálná oběť k zamezení rošády*; trenéry potom jistě potěší jak metodické využití otevřené linie (vtržení po otevřeném sloupci do protivníkovy tábora), tak nakonec i malá kombinace...

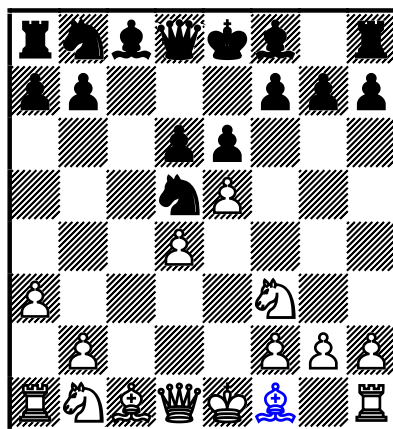
Následující Dvoreckým zvolená varianta a rychlá výhra měla pro celý systém bílého enormní význam! Navíc se domnívám, že roztomilá miniatura potěší oko každého, kdo miluje šach a je mu oddán - právě tak jako Dvoreckij...

Poznámka: Glosy k partii jsou z velké míry převzaty z mojí rozsáhlé třídílné práce „Opozdilý Alapin“ (série Štít a Meč), kterou má-bude mít čtenář možnost si na našich stránkách zakoupit! (K dispozici samozřejmě bude i ukázka z díla.)

Praxe, teoretický vklad

Dvoreckij, M - Schmidt, W Wijk aan Zee 1975 [B22]

1.e4 c5 2.Jf3 e6 3.c3 Jf6 4.e5 Jd5 5.d4 cxd4 6.cxd4 d6 7.a3N

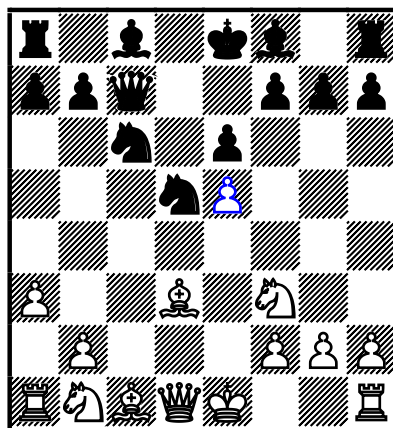

I když se některými glosátory připisuje autorství již tohoto tahu – plánu Marku Dvoreckému, je třeba přiznat, že se tak již hrálo před rokem 1975; otázkou ovšem zůstává na jaké úrovni. Ale...všeho do času!

Při zpomaleném vývinu černých sil (e7-e6 brání navždy vývinu dámského střelce po úhlopříčce c8-h3) ztrácejí na rozhodujícím významu současně i časové faktory. I bílý si tudíž může dovolit ztratit vývinové tempo na profylaktické oslí ucho. Jen ono totiž zajišťuje jeho královskému střelci klid v prvotřídním rezervě d3! Za dané pevné pěšcové struktury v centru (PPS) se může dokonce zdát, jako by bylo políčko d3 pro královského důstojníka Caissou stvořeno! 😊 [Po **7.Sc4** se můžeme po několika tazích ocitnout v hlavní variantě...]

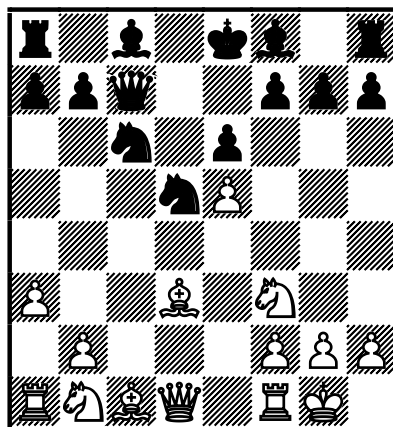
7...Jc6 8.Sd3 dxe5 Pokud výměnu v centru nespojuje černý s konkrétní (a strategicky korektní) myšlenkou, nemůže být tato pozicně zdravá! Toto pravidlo zůstává v platnosti aťsi černý hraje 2...Jc6 či 2...e6.

9.dxe5 Dc7?!

Pochybné dobrodružství, jak uvidíme, ale...bylo by dokonce nelogické, kdyby v dost možná premiérovém mistrovském vystoupení systému s a2-a3 a Sf1–d3 reagoval černý jinak než takto - bez diskuze - zásadově! Při troše empatie se dá dokonce vystopovat i další faktor, který zde musíme brát v úvahu. Dáma v *dané chvíli kraluje* OL „c“, a znemožňuje přirozené krytí centrálního pěšce...

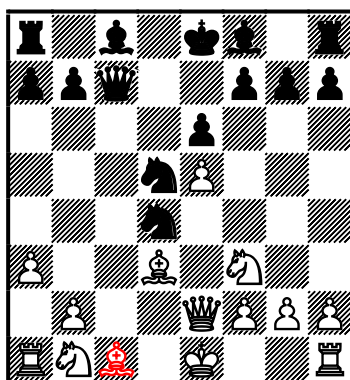
10.0–0!

Jedině takto! Spojení tahů a2-a3 a Sf1-d3 může fungovat pouze tehdy, pokud je bílý připraven vzdát se centrálního pěšce. Právě tento fakt, podle mého, stál u jistě nelehkého zrodu myšlenky! Reálná vývinová oběť pěšce e5, ale zároveň vlastně i oběť k zamezení rochády!

Poznámka: slůvko „reálná“ je převzato z definic nejprve skvostného díla „Teorie obětí“ pocházejícího z pera Rudolfa Spielmanna a "Oběť v šachu" od Leonida Šamkoviče. Přídavné jméno zdůrazňuje, že na první místě tu stojí (při vymýšlení a promýšlení oběti) poziční hodnocení situace, nikoli propočítání dlouhých variant! Z práce druhého jmenovaného jasně vysvítá, že kupříkladu taktický prostředek kombinace není nic jiného než jakási „zdánlivá oběť“. V ní jsme totiž schopni dohlédnout na konec - do budoucnosti dění na desce. Ocitáme se tedy v situaci investora, který ví na svých neochvějných 100 procent, že všechno klapne a vrátí se mu i s úroky ☺.

[Úvaha černého se mohla opírat o efekt hrubky **10.De2??** Potom ovšem následovalo **10...Jd4!-+.**]

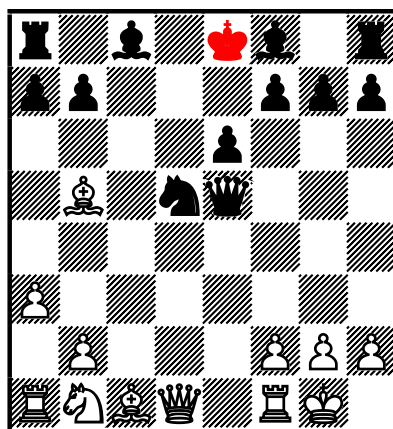
10...Jxe5?!

[**10...Se7**, přestože dáma umístěná na OL „c“ by se brzy projevila jako škůdce černé hry (ztráta tempa po obsazení OL bílou věží), domníváme se,

že černý měl *upřednostnit klid* před *katastrofickou bouří*, jež obrannou linii černého v partii rychle smete.

Poznámka: samozřejmě i zde se najdou šachisté, kteří budou ochotni hájit bastiony černého, resp. neustále hledat nové a nové obranné postupy. My (doufáme) vychování šachovou klasikou a hlavně logikou hry však víme své!]

11.Jxe5 Dxe5 12.Sb5+

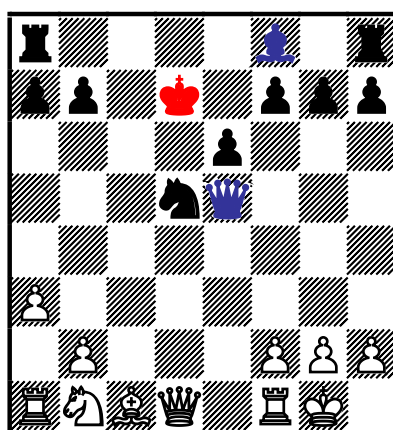

Pointa! Černý král po zbytek partie nenalezne klidu!

12...Sd7

[Později (zřejmě poté co dějiny postihla *katastrofa křemíkových monster* - pro někoho spása a přítel ☺) se zde zkušelo **12...Ke7!?** a dále 13.Ve1 Dd6 14.Sd2 f6 (14...Sd7!?) 15.De2 Kf7 16.Jc3 Sd7 (16...Jc7 17.Se3 a6 18.Vad1; 1-0 Thomson,B vs Taylor,M, Anglie, corr. 1994 /26/.) 17.Vad1 Sc6 18.Sc4 a6 19.Jxd5 exd5 20.Sb4 Dd7 21.Dh5++- 1-0 Fichtl,J vs Baretič,D, Novi Sad, 1975 (27).]

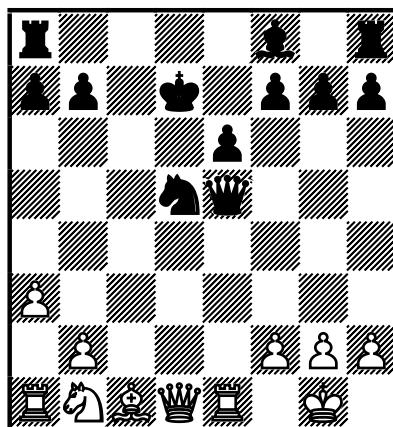
13.Sxd7+ Kxd7

V čem tkví kompenzace bílého za obětovaného centrálního pěšce? Brzy uvidíme lépe, již nyní je však podle mého zkušenějšímu šachistovi téměř

vše jasné! Všimneme si též, jak důležitou roli hraje ve **výběru tahů** bílého **profylaktické myšlení**... „Co má autor konkrétně na mysli? Jaká že profylaxe?“ Nu, položme si základní otázku profylaxe již zde: „**Co chce černý?**“ Nu přece Sf8-d6 s konkrétní hrozbou, vývinem, a pokusem o evakuaci krále z centra. K tomu ovšem dojít nesmí!

14.Ve1!±

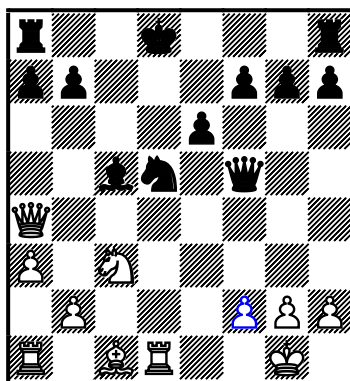
Bílý nedává protivníku čas k vývinu Sd6. Souhra černých figur je nyní tragická a král v otevřeném figurovém centru (3 OL!) prakticky bezmocný. (Nu, a nikdy nezapomínejme - vývinové tempo!) Když jsem se výše zmiňoval o umíněncích, již se budou za každou cenu snažit rehabilitovat pověst varianty, měl jsem na mysli nejspíše tuhle pozici. Černý má k dispozici více ústupů dámou, a podle toho, jak (ne)úspěšně rozehrávali situace dále je třeba rozbory a následné zkoušky zaměřit. Zde samozřejmě nebudeme nejrůznější objevy pitvat, jen upozorníme jaké obranné možnosti má černý ještě k dispozici. Mělo by nám být především jasné, že každý postup, jenž by chtěl kandidovat na zesílení oproti partii, by měl mít v sobě zakódovanou ideu. Úvaha: „Ústup! Proč? Protože vše ostatní není dobré“, zde neobstojí! [Mnohem slabší je podle našeho soudu ignorovat profylaxi hraje **14.Jc3?** Sd6!∞; občas se ovšem glosátory či teoretiky doporučuje **14.Da4+!?**]

14...Dd6

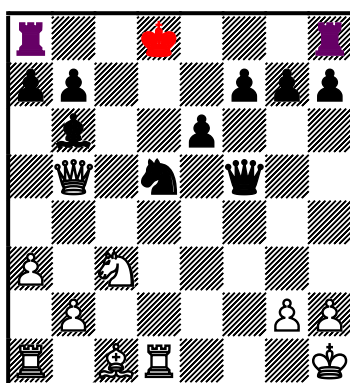
[Nebo **14...Df5**. Za studium (technika propočtu, vedení útoku na krále v centru, figurové centrum) stojí snad partie Ochotnik,V, (2430) vs Siebrecht,S (2440), Paříž, 2002 (1–0, 29) s poznámkami vítěze! **15.Da4+!?** N (řada šachistů by se zde přiklonila k banálnímu, ovšem samozřejmě jen proto o nic horšímu **15.Jc3)** **15...Kd8?!**

(I po $\triangleleft 15...Kc7$ $16.Jc3!$ ovšem zůstával i nadále hlavním pozičním faktorem v pozici churavý černý král. Pokud $16...Jxc3$ / $16...Sc5?$ $17.Jxd5+ exd5$ $18.Sf4+ Kb6$ $19.Ve5+$ - nebo $17...Dxd5$ $18.Sf4++/-$, tedy doporučujeme reagovat zcela banálně - bez efektů $17.bxc3\pm$.)

$16.Jc3$ $Sc5$ $17.Vd1!!+-$

Poukazuje na fakt, že zatímco bílý zcela legitimně útočí, akci černého nazveme v nejlepším případě *pseudoútokem*. Dva hyperaktivní důstojníci nemohou bílého krále za dané situace ohrozit: $17...Sxf2+$ (či $17...Dxf2+$ $18.Kh1$ $Sd6$ / $18...Df5$ $19.Dc4!$ / $19.Jxd5$ $exd5$ $20.Sg5+$ $f6$ $21.Vxd5$ $fxg5$ $22.Vxd6+$) $18.Kh1$ $Sb6$ ($18...Kc8$ $19.Jxd5$ $exd5$ $20.Vf1!$) $19.Db5$

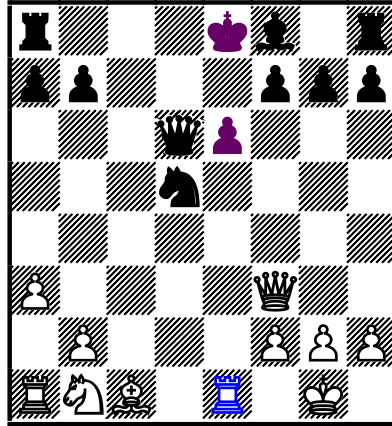
atd.]

15.Df3

[Transformace typu $15.Sd2?$ $Ke8$ $16.Jc3$ $Jxc3$ $17.Sxc3$ $Dxd1$ $18.Vaxd1$ se zcela jistě dostatečnou kompenzací i v kvapem blíží se koncovce, je

samozřejmě bílému zcela nepřijatelná. Někde se uvádí i **15.Jd2!?**, ale jsme přesvědčeni, že rytmus hry vyžaduje vývinový a centralizující tah v partii...a to nikoli jen jeden...]

15...Ke8

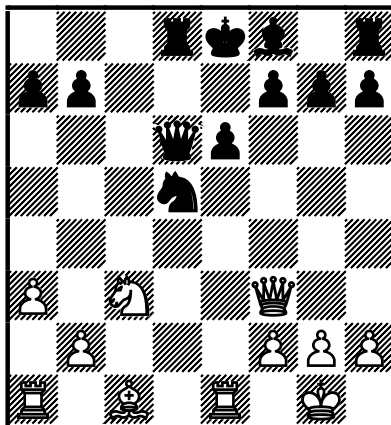

Z budoucí vazby po OL „d“ do...současné!

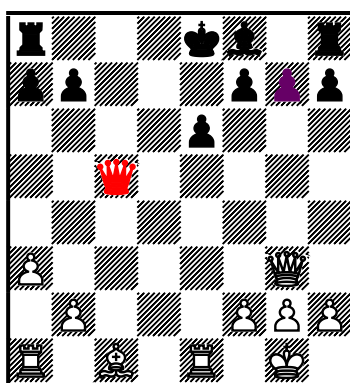
[Po $\leq 15...Se7$ by následovalo též 16.Jc3! s hrozbou 17.Jxd5. Po výměně jediné aktivní figury černého - forpostu d5 - by se černá pozice úplně rozložila. (Mnohem horším omylem nežli jen předčasné sbírání plodů je 16.Dxf7?? Vaf8 \mp a náskok ve vývinu má...černý!)

Jinak tomu není ani po $\leq 15...Dc6$ 16.Jc3! (Opět jde o více než vyrovnání materiálního poměru - pěšce by si měl bílý vzít, až přitom bude hlásit...mat ☺ nebo alespoň uvidí forsírované jasné důsledky. 16.Dxf7+?! Se7 \rightleftarrows s dalším 17...Vaf8) 16...Jxc3 17.Dxf7+ ...to jest nyní! 17...Se7 18.bxc3+- s intencí 19.Vd1+; k obsazení OL „f“ tedy nemá černý čas! I po **15...f6?** 16.Jc3!+ je s černým samozřejmě zle.]

16.Jc3! Vd8

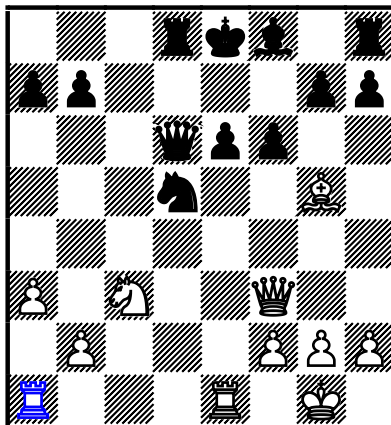

[Nebo **16...Jxc3** 17.Dxc3! Profylaxe! (xg7). Ještě dva tahy a bílý se plně mobilizuje; už nyní však Dvoreckij jistě viděl body vtržení na OL „c“ či „d“. (Cíl akcí na otevřených sloupcích dle A. Nimcoviče!) 17...Dc6 18.De5 (=18.Dg3) 18...Dc5 19.Dg3!±

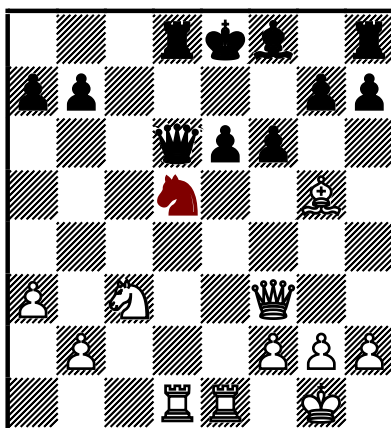
Podporuje naši teorii bezpečného pole v pozicích s otevřeným figurovým centrem! Ani šachista s ohromnou fantazií nemůže najít *něco*, co v *pozici chybí*. V tomto případě útočiště pro dámu, odkud by nemohla být napadána, přesto ale byla schopna vystrkovat když ne růžky, tedy alespoň tykadla aktivity 😊.]

17.Sg5! V jednoduchosti je krása. **17...f6**

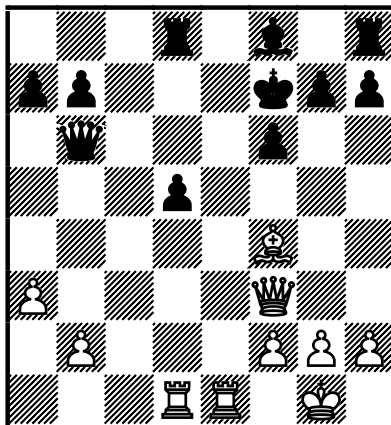
[Z praktického hlediska měl černý upřednostnit **17...Se7**, to by ale musel být jednak šachistou *bez nervů* (představme si, jak musel být Wlodzimierz Schmidt průběhem partie ve skutečnosti otřesen), tak i výtečným psychologem. Bílý poté mohl pokračovat banálním 18.Sxe7±, ...více fiktivních bodů by měl ovšem obdržet objevitel ještě principiálnějšího \triangleleft 18.Vad1!+-; hrozilo by ve shodě 19.Vxd5, 19.Jxd5 i 19.Sxe7!]

18.Vad1!+-

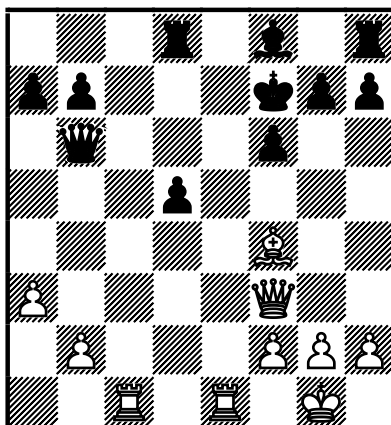
Poslední figura se zúčastňuje **závěrečného** náporu! Bílý pevně ovládá obě klíčové OL, a zničením forpostu Jd5 se černá pozice zborťí; musí se projevit absence nejen vše cementujícího forpostu, ale i věže h8 v boji.

18...Kf7 19.Jxd5 exd5 20.Sf4 Db6 [20...Dd7 21.Vc1]

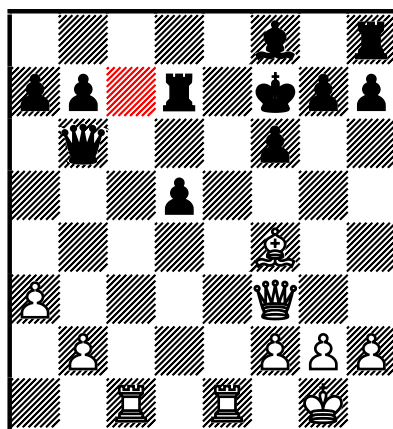
Bílému se v centru nabízejí hned tři pomocníci - otevřené sloupce. Co myslíte, který z nich je v daných poměrech bílému nejpotřebnější?

21.Vc1!...

...OL „c“, neboť právě po ní dojde ku vtržení do černého tábora Vc1–c7! [Mobilizovat černé rezervy by dovolovalo myšlenkově chabé **21.Vxd5?! Sc5!**]

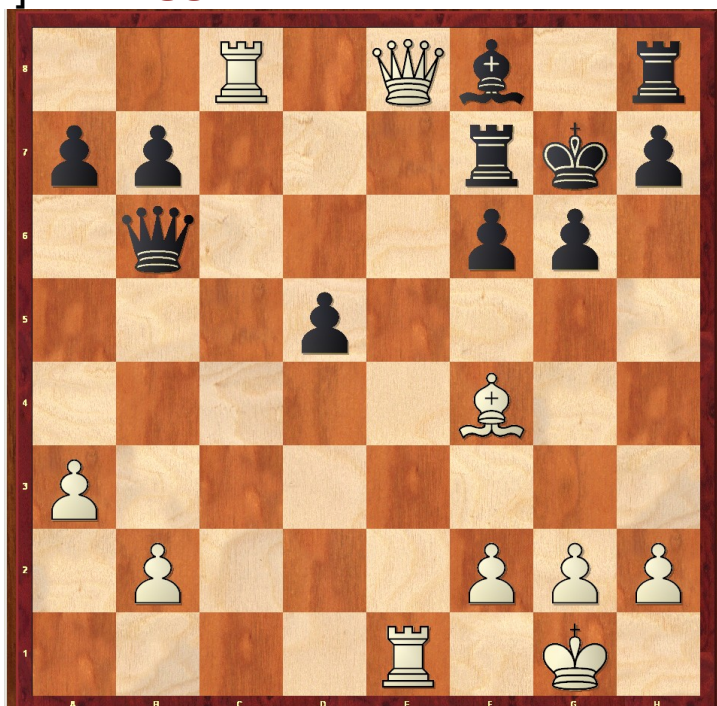
21...Vd7 [21...Sc5 22.b4 partii prodloužilo metodou přechodu do koncovky...s figurou méně.]

Brání vpádu, ale... **22.Vc8!** ...jiný umožňuje! Vtržení na osmou řadu bývá často ještě výživnější.

Poznámka: čtenáři by mělo být zřejmé, že si opět přehrává-studuje jednu z výchovných multifunkčních partií. Je v ní skryto tolik poučení a vhodných témat ke studiu, osvěty k zapamatování, že jejich vypisováním „téma od tématu“ bychom dokázali vylíčit nejméně půl normostrany textu!

22...g6 23.De2 Druhé vtržení již partii ukončí. **23...Kg7** [Po **23...Ve7** rozhodla kombinace s ideou likvidace obrany **24.Vxf8+** dokonce s vynuceným matem!] **24.De8 Vf7**

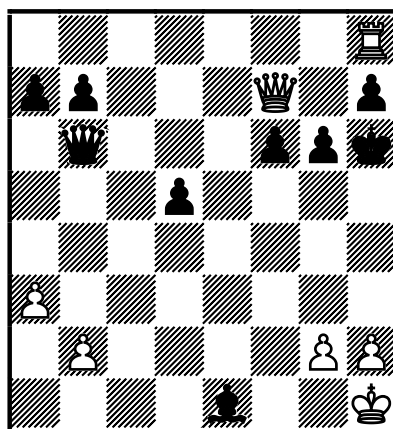

V této situaci jeden z nejlepších trenérů světa zakončil partii pěknou, i když celkem jednoduchou malou kombinací. (Pojem známý z tvorby třetího mistra světa J. R. Capablancy.)

25.Sh6+! Kombinace - tentokrát s ideou odvláčení - končí tuto pěknou útočnou, čistou a pro *Alapince* jistě velmi příjemnou partii. **25...Kxh6**
26.Dxf7 Sc5 27.Vxh8 Sxf2+ 28.Kh1 Sxe1

29.h4 [29.Vxh7+] **29...Kh5** [29...Sxh4 30.Dxh7+] **30.Dxd5+** 1–0

Výuka opřená o vlastní praxi

Před uvedením další ukázky (jíž Mark Dvoreckij používal k výuce, objevila se několikrát v jeho knihách, a – konečně – i já sám jsem si ji uložil mezi brilantní ukázky do své databáze; mj. k tématu boj Štřelce proti Jezdci) nemohu nevzpomenout na snad jen zdánlivě odtažitě historické souvislosti a události. Svěřím je ctěnému čtenáři i proto, aby se každý z Vás na chvíličku zamyslel i nad něčím jiným: „**Jaký zastávám názor na uveřejňování svých prohraných partií?**“

Podle mého lépe než cokoli jiného ukazuje lidský charakter šachisty **ochota publikovat** svoje **nepodařené partie**, přičemž ale vůbec nezáleží o jak významného hráče jde. Z uvedeného se dá snad i trochu vyčíst, zda *zkoumaná osoba* je Caisse ☺ (rozumějme, naší krásné hře) oddána tvůrčím přístupem a miluje ji, či zda jde hráči vysloveně jen a jen o sportovní zážitek, klání, boj a...body!

Uvedu příklad: nejhodnotnějším dárkem, který jsem kdy *od Ježíška* dostal byla kniha „Mých 60 památných partií“ od Roberta Fischera. Kromě toho, že kniha je přímo předurčena k tomu, aby se z ní šachisté mohli naučit co nejvíce, zaujalo mne později, že mezi památné partie zařadil Fischer i několik prohraných partií - a to i docela ošklivě! (Klasikou vycvachování šachisté jistě vzpomenou na partii Fischer,R vs Geller,J, Skopje, 1967.) Netrvalo dlouho, a v tehdejší SSSR vyšla (možná jako jakási protiváha Fischerovu skvostnému dílu) kniha Anatolije Karpova „Sto pobědných“. Nevím, nakolik má autor *zásluhu* na *stejnobarevných* výsledcích, ale domnívám se, že i toto o leccčems svědčí...(Pravda, Karpov byl především sportovec, nikoli tvůrce; doba otočila list až s příchodem Garriho Kimoviče; mohlo jít koneckonců i o zadání režimu jedné strany tehdejšího bipolárního světa.)

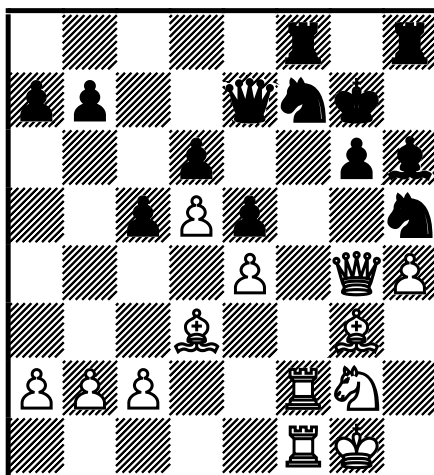
Avšak zdaleka **největší charakterový nevkus** tohoto druhu jsem měl, myslím, možnost slyšet (žel) z druhé ruky. Přesto však věřím, že se odehrál vše tomu nasvědčuje: V televizním studiu, v onom děsivém několikaminutovém *šachovém okénku*, kde se partie rozebírají takovou rychlostí, že nemůže ani hráč mistrovské třídy zachytit o co doopravdy na desce jde, se vzpomínalo na geniálního Míšu Tala. Host ve studiu s ním diváky krátce seznámil, aby poté předvedl jednu svoji partii, v níž...exmistra světa porazil. Tak tohle už chce hroší kůži nebo neuvěřitelný narcismus;

nejen psycholog by možná řekl velikášství či sebestřednost nejvyššího kalibru...

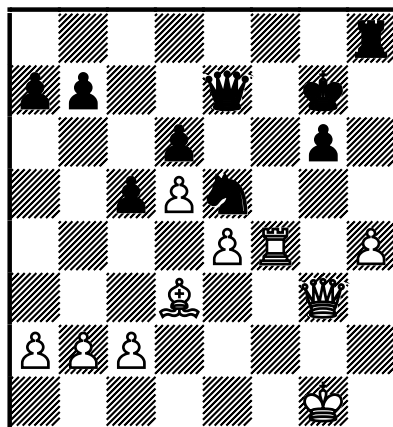
Vraťme se však ve vzpomínkách na Marka Dvoreckého k onomu slíbenému fragmentu. Glosuje jej, autor se tu – co se týče přemýšlení nad problémy pozice - doslova obnažil do naha! Ve snaze dosáhnout co největší efektivity poznání směrem ku čtenáři (trenéru, žáku), osvětluje kde přesně došlo v jeho úvahách k chybám a jak ošklivě na to doplatil. Nu, a jako trenér světové extratřídy neopomněl svá pochybení v partii shrnout, varovat a nabídnout řešení! Pojdme se tedy poučit na ukázce, kterou jsem osobně u jiného trenéra nikdy použít neviděl, a – upřímně – měl bych problém najít ve své poměrně rozsáhlých databázích či knihovně *něco* byť i vzdáleně podobného.

Samozřejmě zároveň multifunkční ukázka sleduje zejména téma techniky propočtu variant a boj střelce proti jezdcí v koncovce. Dvoreckého poznámky jsem si dovolil na některých místech (jak zde i níže) poupravit a přiblížit jazyku naší šachové školy. Jde tedy spíše o parafráze, nikoli doslovný překlad z ruského jazyka.

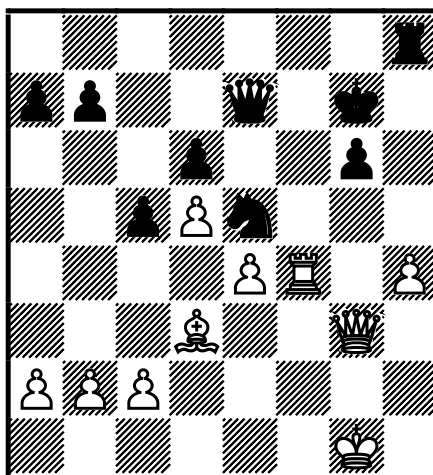
Alterman,B - Dvoreckij,M Voroněž 1973
(Dvoreckij,M; Bílek,J)

Černý byl v této pozici na tahu. Po určitém vniknutí do pozice se ukáže, že v úvahu silně přichází pozici obět' pěšce **25...Sf4**. Jejím cílem je (po výměnách) získat výtečné centrální pole e5 a později tamtéž forpost - jezdcí. Následovalo **25...Sf4!?** **26.Sxf4 exf4** **27.Jxf4 Jxf4** **28.Vxf4 Je5**

29.Dg3 Vxf4 30.Vxf4

Jak má nyní černý pokračovat? Nastal vhodný moment k zastávce; **v klidu prověřit** svůj **předchozí propočít** s taktickým řešením. Je totiž zřejmé, že po **30...Vf8** nestojí černý v žádném případě hůře, ale ani lépe! Má prostě plnou kompenzaci za obětovaného pěšce, nikoli však víc!

Toto jsem sice pochopil, ale nedokázal jsem odolat vábivému zpěvu Sirén pokračovat ve vynucené „vyhrané“ variantě; nic jsem tedy znovu nepočítával a věřil slepě svým předchozím propočtům!

Obávám se, že nejsem první ani poslední komu se *podařilo vyrobit* podobnou typickou chybu. Přečteme si, co napsal o jedné své partii se Smyslovem z roku 1946 Botvinnik: Zde jsem propočítal vynucenou variantu vedoucí k výhře v koncovce s pěšcem navíc; již jsem potom tuto variantu ani jednou v průběhu hry neověřoval (tím méně po každém tahu soupeře!) a odpovídal neprodleně po soupeřově tahu!

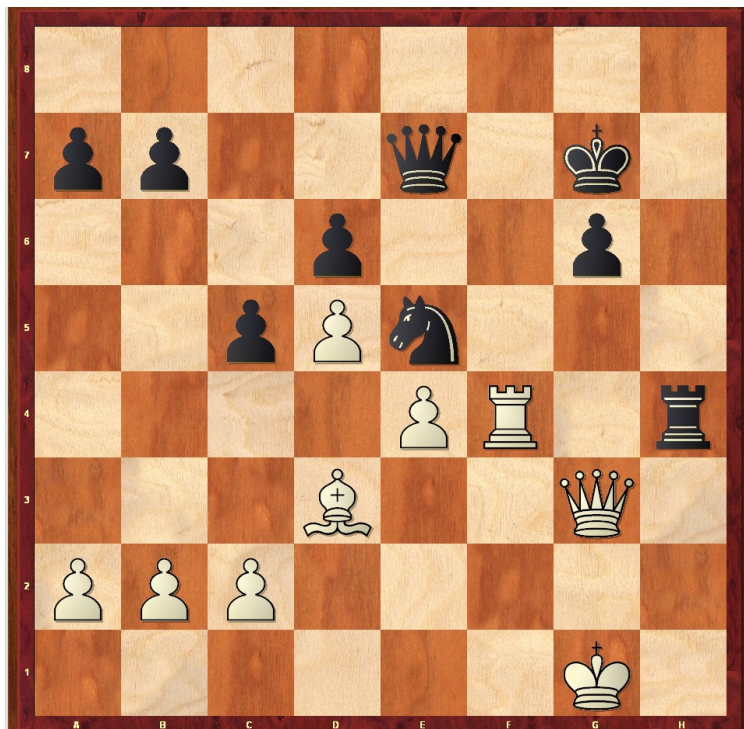
Poznámka: Parafráze Dvoreckého textu v sobě obsahuje ještě nejméně jednu zajímavost, které si možná všimne teoretik, sečtělý šachista

s klasickým vzděláním či dobrý trenér s neustálou snahou se vzdělávat. Dvoreckij totiž výše úplně staví na hlavu Kotovovu teorii propočtu variant (tou se ve svých dílech pochopitelně též intenzivně na jiných místech zabývá a podrobuje ji ostré kritice, s, podle mne, správným argumentem, že splnila své historické poslání, ale...). Kotov totiž ve svých knihách radil doslova: „Na propočtem prozkoumanou větev (onen známý strom propočtu) se již nikdy nevracejte!!“ Svým způsobem tak Kotov předběhl dobu ☺. Podobně se totiž chová počítač, nikoli však člověk! Sami, milí čtenáři, ze své praxe dobře víte, kolikrát se ve vážné partii k propočtu varianty vracíte. Někdy zbytečně ověřujete, jindy ovšem naopak blahořečíte...svoji opatrnosti! Podle mého se Alexandr Kotov se své snaze přiblížit jakémusi ideálu šachisty dostal do podobné pozice jako myslitelé či ekonomové, kteří se domnívali (a stále domnívají), že lze člověka předělat...Velmi, velmi dávno jsem četl velmi výstižné, geniální zhodnocení této věčné snahy. Autor text vložil do úst negativní postavě románu, což však nikterak nesnižuje jeho hodnotu: „...nebere člověka takový jaký je, nýbrž se jej snaží předělat; což je podle mého stejně beznadějně, jako chtít od komára, aby místo krve pil mléko...“

Černý chtěl tedy od pozice více, než mu ta mohla dát, a pokračoval:

30...Vxh4?? [30...Vf8!=/∞]

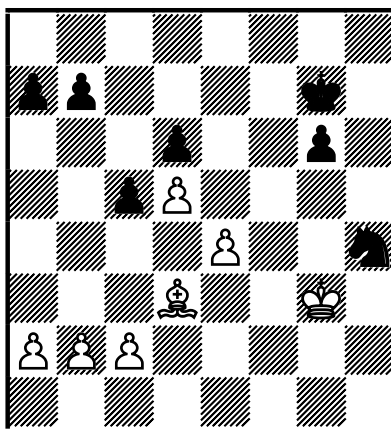
Pyšnit se kombinačním viděním (tím spíše, že tento úder viděl černý už před svým 25. tahem) samozřejmě lze. Přesto však *neměl* dost fantazie na to, aby vše propočítal bezchybně! A pozor, jako překážka se mu do cesty *bezchybného propočtu* postavilo...schéma dominance Střelce nad Jezdcem!

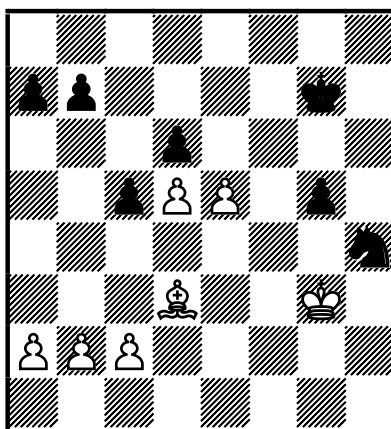
Zadání: Co myslíte milí čtenáři, proč je tento kombinační úder ve skutečnosti hrubě chybný? Dokážete se dopočítat až na dřeň pozice? Pravda, o žádnou propočtovou selanku zde tedy rozhodně nepůjde, úkol je těžký, to si řekněme hned na úvod Vaší případné následující práce...

Řešení: 31.Vxh4 Dxh4 32.Dxh4 Jf3+ 33.Kf2 Jxh4 34.Kg3

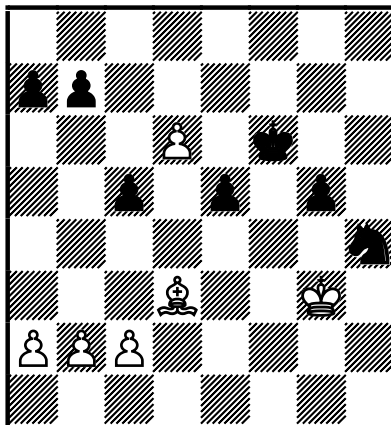

Tohle ovšem Mark Dvoreckij stále ještě propočítáno měl! **34...g5** **35.e5** [35.Kg4? Kf6 a 36...Jg6]

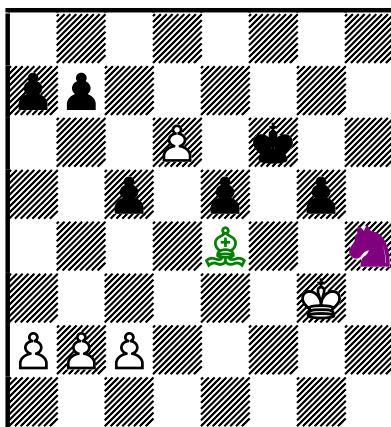

Tvůrčí radost při objevování takovýchto tahů „z obrovské dálky“ (v dalekém propočtu) sice může být jistě ohromná, musí však být neustále přítomna i jistá kritičnost!

35...dxe5 36.d6 Kf6

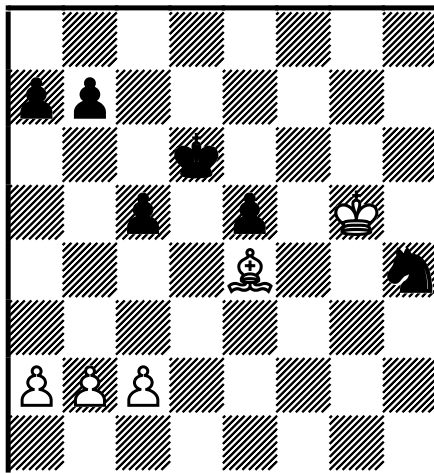
37.Se4!!+-

Dominance! Schéma! Právě tento tah černému v dalekém propočtu ušel! Přitom není, při *zapojení* kombinačního vidění – schéma SxJ, až tak těžké jej uvidět. Střelec dominuje nad jezdcem v přímo klasickém provedení, ten je nyní v pasti a nemůže se hýbat. Černý je ztracen.

[**37.Kg4?** Dvoreckij,M: „Propočítával jsem pouze tuto možnost!“ 37...Jg2. Nutno snad dodat, že vyhrávalo i **=37.d7!** Ke7 38.Se4!!+- s totožnými důsledky.]

37...Ke6 38.Kg4 Kxd6 39.Kxg5...(1-0, 43)

Submisivní jezdec je ztracen a s ním samozřejmě i partie!

Zamilovaná profylaxe

Co mne na Dvoreckém uchvacovalo, byla jeho (naše společná) *slabost* pro význam profylaxe! Jakoby reinkarnovaný Nimcovič zmiňoval se Mark Dvoreckij o uhelném kameni poziční hry i v momentech, kdy se věnoval jiným tématům!

Ve svých dílech spojoval profylaxi zejména se jmény dvou géniů tohoto pozičního umění, založeného na základní otázce „Co chce soupeř?“ Fascinoval jej zcela určitě Tigran Petrosjan a Anatolij Karpov. Oba se *chovali* k milovanému strategickému způsobu trochu jinak. Jak Dvoreckij psal: Petrosjan užíval profylaxi především kvůli pocitu bezpečí, tedy ke své známé neprůstřelnosti, kdežto Karpov byl v jeho očích ideálním stratégem, který užíval profylaktické myšlení (a to jak ve vnější tak i vnitřní formě; výrazivo A. Nimcoviče) takřka neustále. Bylo součástí jeho stylu, a i on sám jej ve svých komentářích k partiím často zmiňoval, i když – pravda – dáváje přednost jiným formulacím.

Dvoreckij skvostně okomentoval partii Karpov,A versus Timman,J (Montreal, 1979). V glosách použil a rozšířil poznámky samotného mistra světa a vlastně je přeložil do profylaktického jazyka. Poziční partie je Karpovem sehrána na tak skvostné úrovni, že byla publikována již mnohokrát, a nemohl ji tudíž ve svém veledíle „Moji velcí předchůdci“

vynechat ani Garri Kasparov. I on se ovšem ve svojí práci odvolává nejen na Karpovův slovní doprovod, ale i Marka Izraileviče!

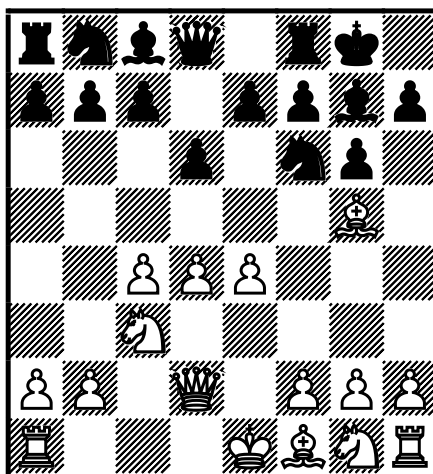
Na mne osobně ovšem učinila snad největší dojem Dvoreckým publikovaná partie Petrosjan,T versus Gufeld,E (Moskva, 1961). Některé Dvoreckého citace jsou velmi poučné, některé však i tak vtipné, že člověk opravdu neudrží vážnou tvář; ani při studiu tak náročné poziční partie, resp. Petrosjanova způsobu hry.

Petrosjan,T - Gufeld,E Moskva 1961 [E70]

(Dvoreckij,M; Petrosjan,T; Bílek,J)

A nyní se podívejme na partii druhého klasika profylaxe - T. V. Petrosjana. Stylem mají oba velikáni (Karpov a Petrosjan) mnoho společného a v jejich rukou jsou profylaktické myšlenky uváděny v život překrásným hlubokým procesem. Přece jen se mně však zdá, že Karpovova profylaxe je o něco agresivnější. V jeho podání byla profylaxe vždy zbraní, kterou využíval ke hře na výhru. Na druhé straně Petrosjan viděl za jejím užitím v první řadě bezpečí; neriskovat prohru partie; a tak to občas *může vypadat*, že v jeho podání je profylaxe vlastně tak trochu *nadbytečnou*. Avšak zdání někdy klame...

1.c4 g6 2.d4 Sg7 3.Jc3 Jf6 4.e4 0-0 5.Sg5 d6 6.Dd2

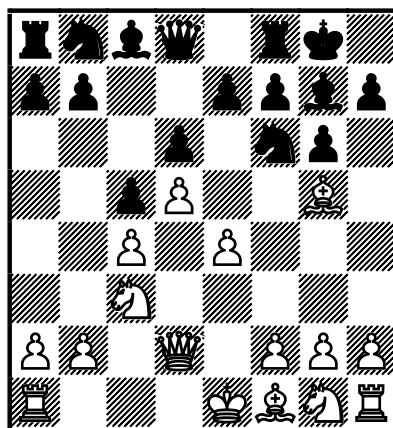
Bílý si vybral v zahájení královské indické obrany nešablonovité pořadí tahů. Jednou jsem sledoval popartiovou analýzu Petrosjana s Gufeldem. Exmistr světa svého soupeře neustále přehrával! „Jak je to možné?“ roztrpčoval se Gufeld, „Vždyť mám lepší pozici!“ „Zato já mám lepší hlavu,“ objasnil věc Petrosjan. 😊

Tigran Vartanovič nepřikládal teorii zahájení příliš velký význam a občas si *dost dovoloval*, jen aby soupeře dostal mimo teoretické cesty a využil tak „svoji lepší hlavu“.

Poznámka: Nepřipomíná Vám, milí čtenáři, Petrosjanův přístup 'nějakou' současnou hvězdu světového šachu? ☺

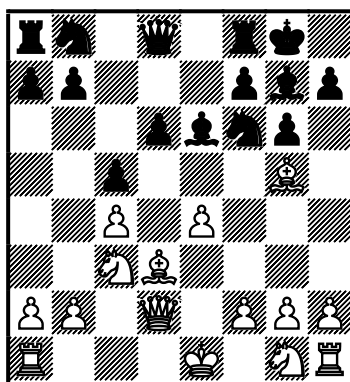
V každém případě: proč dovolit mladému Gufeldovi, počítajícího se již tehdy mezi velké znalce královské indické obrany, demonstrovat svoje vypracované varianty, jestliže jeho technika je evidentně slabší?! **Tím více, že sám Tigran Vartanovič cítil i rozehrával podobné situace prostě excelentně. Lze snad dokonce říci, že díky královskoindickým výstavbám dlouhá desetiletí živil svoji rodinu!** ☺ ☺

6...c5 7.d5

7...Da5

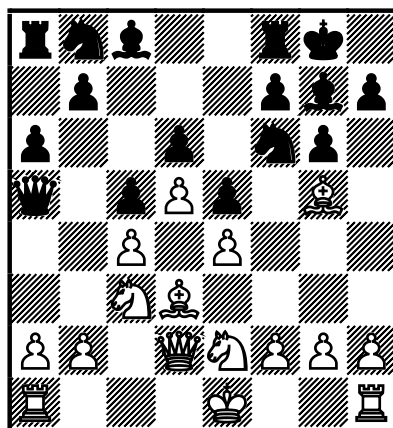
[Nebo 7...e6 8.dxe6. Takto by Petrosjan dle svých vyjádření pokračoval.
8...Sxe6 9.Sd3

s dalším 10.Jge2.

Vzniká analogická pozice Sämischova systému královské indické obrany se Sc1–g5; zde ovšem bílý jakoby ušetřil tah f2-f3, díky čemuž by měl teď vlastně jakési tempo více, což pochopitelně může mít v některých variantách význam, neboť případná dynamická kompenzace černého za nechráněnou hradbu na OL „d“ pěšce d6 i slabost bodu d5 spočívá právě ve velmi rychlém aktivním a vhodném vyvinu lehkých figur (dynamické faktory boje). 7...b5!? 8.cxb5 a6; 7...a6 8.a4 Da5.]

8.Sd3 a6 9.Jge2 e5?

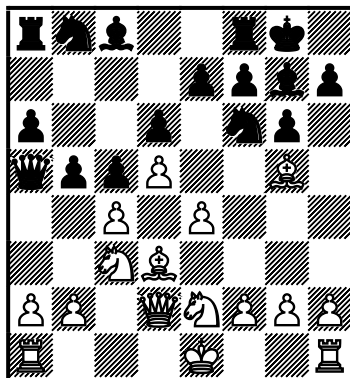

Těžká poziční chyba. Černý zakrývá svému střelci diagonálu a1–h8 a zbavuje se jakékoli protihry. Nyní bílému jeho prostorová převaha garantuje dlouhodobou iniciativu.

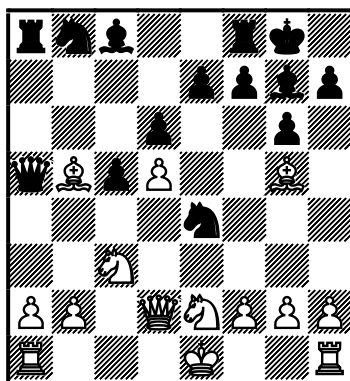
Velmi poučně oceňuje tuto pozici Petrosjan (parafráze): „Vnější vypadá pozice černého perspektivně. Tím, že se zablokovalo centrum, přenesl těžiště boje na křídla. Zdá se, že možnosti průlomů b7-b5 či f7-f5 dávají větší šance rozhodně jemu. Nesmíme však zapomínat na jedno: jestliže černý vydělil na první místo fakt, že jeho síly jsou rozmístěny dynamicky, a možnost těchto průlomů reálná, neměl ani zapomínat na skutečnost, že pěšcové konfigurace *je tu od toho*, aby vytvářela prostor pro aktivitu vlastních figur. Pokud by na toto černý nezapomněl, zjistil by, že bílé figury jsou - budou mnohem lépe připraveny k eventuálnímu otevření hry v centru. Jinými slovy: provést ve vhodný okamžik průlomů f7-f5 nebo b7-b5 se černému sotva podaří, zatímco bílý lehce připraví *svou hru* na dámském křídle a2-a3 a b2-b4.“

Jak měl černý tedy reagovat? Logickým pokračováním celé předešlé koncepce černého bylo

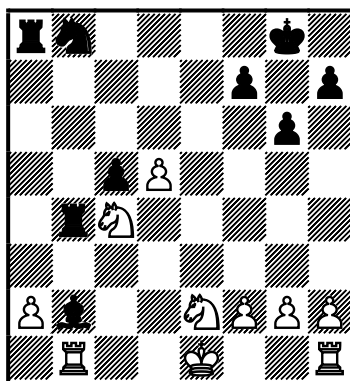
9...b5!

10.cxb5 axb5! (Nebo 10...Jbd7!? I takto mohl černý *chápat pozici* - ve stylu volžského gambitu.) 11.Sxb5 Jxe4

Petrosjan dál demonstroval variantu: 12.Jxe4 Dxb5 13.Sxe7 Ve8 14.Jxd6 Dxb2 15.Dxb2 Sxb2 16.Vb1 (16.Jxe8!?) 16...Vxe7 17.Jxc8 Vb7 18.Jd6 Vb4 19.Jc4

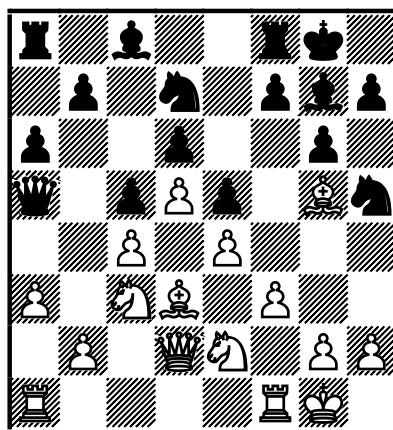

, s hodnocením, že černý by zde musel tvrdě bojovat o remízu. Avšak vypadá to, že po 19...Vxa2 vypadá náležité hodnocení přesně opačně.]

10.0–0 Jbd7 11.a3 Jh5

Černý chystá f7-f5. Nemusí se sice obávat manévru **12.Se7**, a v případě **12.g4** by zase užil standardní královsko indický strategický prvek - poziční oběť pěšce (viz varianty). Ani jedno ani druhé by však stejně nebylo vůbec, ale vůbec v Petrosjanově stylu!

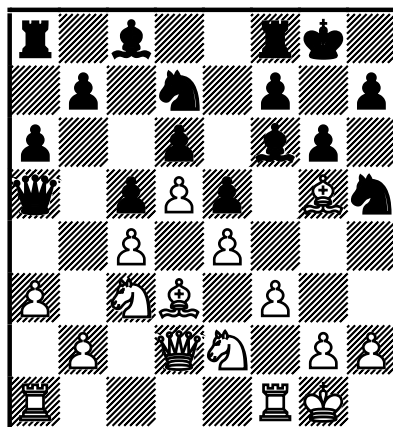
12.f3!

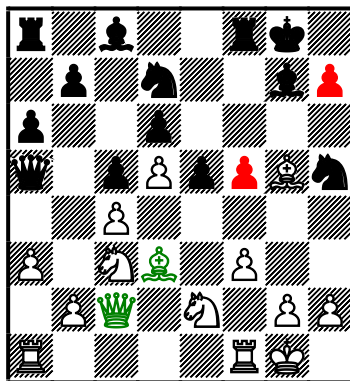
Petrosjan,T: „Dobrý profylaktický tah, v první řadě namířený proti f7-f5. Ukazuje se totiž, že...“ Viz varianta 12...f5?

Pokračování bílého nejenže tuší protivníkovu protihru, ale je užitečný i *sám o sobě*; nyní musí černý již vážně počítat i s možností g2-g4. [**12.Se7?!** Ve8 13.Sxd6? Db6; **12.g4** Jf4 13.Jxf4 exf4 14.Sxf4 Je5 15.Se2 f5 nebo 15...Sd7 Δ 16...b5]

12...Sf6

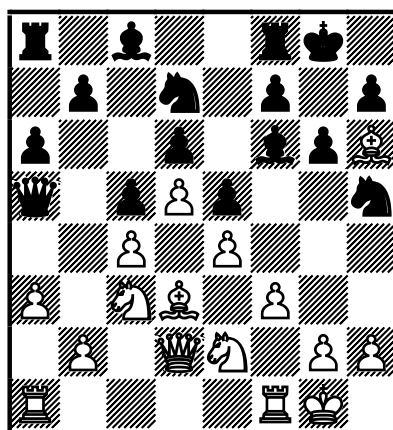

[Petrosjanem výše zmíněné **12...f5?!** naráželo na 13.exf5 gxf5 14.Dc2!

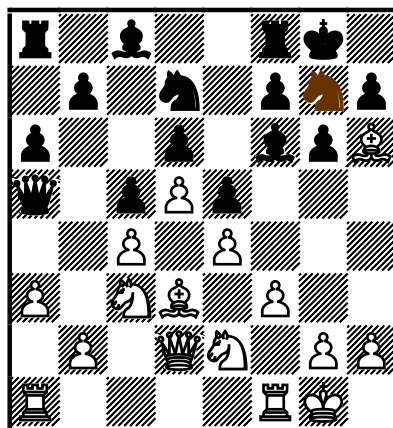
, a není vidět vhodný způsob jak krýt pěšce f5!]

13.Sh6

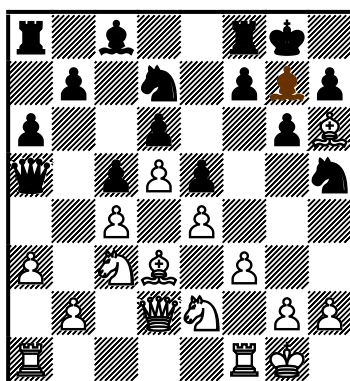

Jsem hluboce přesvědčen, že Petrosjan zahrál tento tah velmi rychle. (Viz vysvětlení u varianty 13...Sg7.)

13...Jg7

[♞13...Sg7

; rozhodně přesnější.

***Poznámka:** Následující text je pro pochopení (proč bílý táhl 13.Sh6 neprodleně, bez zbytečně dlouhého přemýšlení) poměrně náročný, ale na druhé straně, způsob myšlení bílého Vám v případě, že jej pochopíte a vezmete za svůj, může v řadě pozic pomoci ušetřit značné množství času na hodinách! V našich budoucích pracích se budeme zabývat právě i metodami, které nám toto umožní. Mark Dvoreckij takový způsob myšlení, v němž nebereme některé tahy kandidáty v potaz z hluboce logických důvodů, nazýval **selektivním myšlením**. Já sám ve svých pracích docházím k vývodům, že v této selekci lze hledat minimálně zjevné paralely s principem Occamovy břitvy...*

Bílý by v tomto případě (po **13...Sg7**) už měl-musel mezi tahy kandidáty vybírat...Avšak protože tu teoreticky mohl i opakovat tahy (14.Sg5 Sf6 15.Sh6), je zřejmé, že hraje 13.Sh6 **nemusel se předčasně zabývat** tím, jakou variantu ze 3-4 nabízejících se možností bude volit. Takové rozhodnutí by učinil až poté, co by černý táhl právě **13...Sg7**. Nač v omezeném čase přemýšlet nad něčím, co můžeme bez jakékoli újmy nebo dokonce nebezpečí rozhodnout, až *pokud situace nastane*, uzraje!

Petrosjan by tedy **problémy pozice řešil** (a zamýšlel se nad nimi) teprve tehdy, až pozice vznikne na šachovnici (což se v partii nestalo!), nebo až by vznikla povinnost táhnout na soupeři. Bílý by mu tedy jaksi „kradl čas“! Celý problém se točí okolo opakování tahů. „Zopakuj tahy, a podle chování soupeře se vždy mohu pozastavit a popřemýšlet až ‘v druhém kole’!“

Bílý by v pozici diagramu výše mohl zvažovat 14.Sg5 Sf6 15.Se3 nebo ihned 14.Se3 či konečně 14.Sxg7; výměnu střelců mohl samozřejmě provést i na poli f6 po 14.Sg5 Sf6 15.Sxf6.]

Nyní se snad již každému čtenáři stává zřejmým, že hraje Petrosjan 13.Sh6 postrádalo by logiku zabývat se co zahraje po $\triangleleft 13...Sg7!$

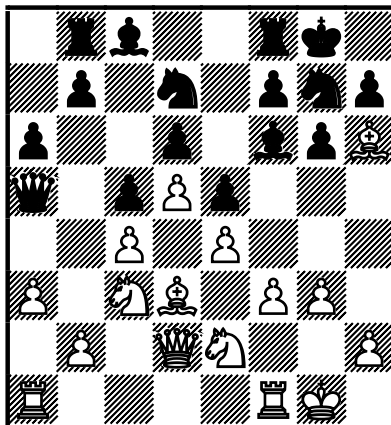
14.g3!?

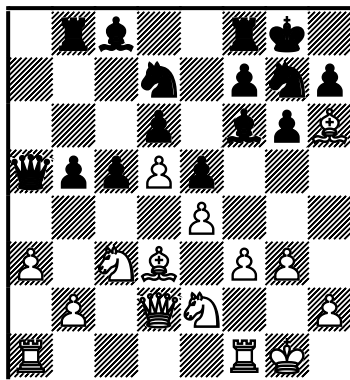
Takovýmto stylem hrál opravdu jenom a jenom Petrosjan! Smysl tohoto tahu nelze prakticky objevit bez jeho objasňujícího komentáře: „Postavení bílého je natolik dobré, že může variovat různé plány. Postup pěšce „g“ o dvě pole je zatím zaměněno skromnějším g2-g3, avšak nyní musí černý počítat i s možností postupu f3-f4! V situacích, kdy jedna strana nemá možnosti aktivních operací - protihry, a druhá je vlastníkem značné prostorové převahy, existuje většinou několik cest k zesílení pozice. V takových případech tedy mnou použitý způsob bývá pro soupeře nepříjemnější a nebezpečnější nežli přímočará řešení. Vždyť bránící se strana má problémy uhádnout odkud ,zavane, největší nebezpečí.“

Je jasné, že při střelci na g7 nemělo smysl přemýšlet o tahu f3-f4. Avšak nyní se tento chystá k ústupu na e7 a tím pádem bude černý muset počítat i s tímto postupem; i když v konkrétní partii k němu nedošlo...

14...Vb8

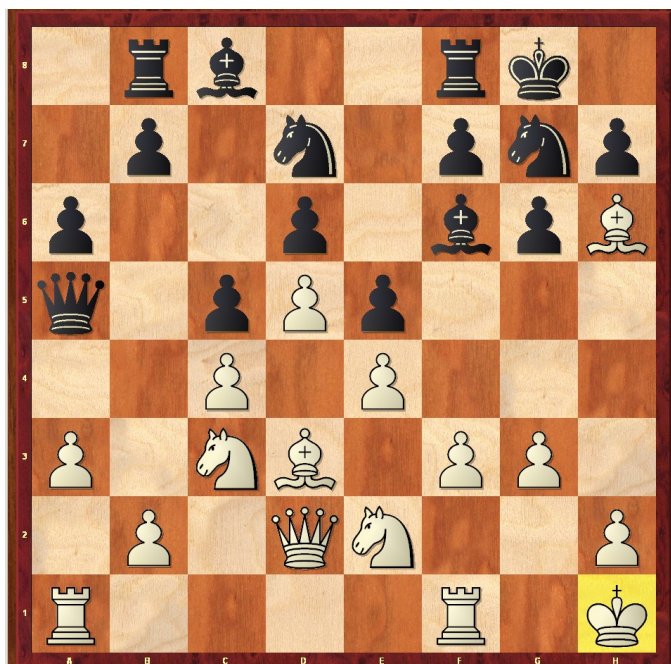

„Co chce černý?“ Bezesporu 15...b7-b5. Je však černý doopravdy připraven k otevření hry? Prověříme: 15...b5 16.cxb5 axb5

17.b4! cxb4 (17...Da6 18.Jxb5! Vxb5 19.a4) 18.axb4 Dxb4? 19.Se3! Δ 20.Vfb1+-. 15...b5 tedy v žádném případě nehrozí! 'Rozumí' tomuto však i soupeř? Je nutné *pomoci mu ve spáchání chyby!* Je třeba učinit nějaký neutrální tah. Co třeba...

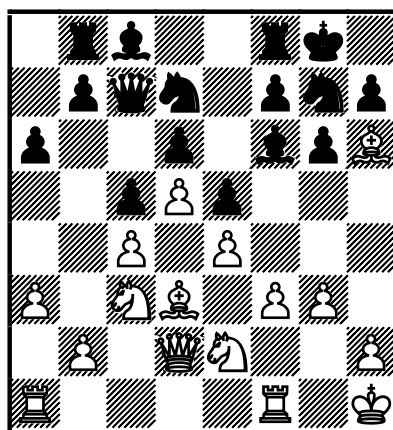
...15.Kh1!?

...i v případě otevření dalších linií je potřebné schovat krále do rohu!
 Dávejme nyní velmi dobrý pozor! I zde profylaktické myšlení znamená neustálou kontrolu nad tím co soupeř chce! To však v žádném případě ještě nemusí znamenat, že bychom se měli snažit mu jeho myšlenky nutně překazit! Tak se děje přesně v tomto případě, v daném okamžiku! Bílý protivníku v jeho úmyslu nebrání, protože realizovat jej není pro černého, dle našeho soudu, výhodné! Zde má naopak smysl jakoby vyprovokovat tento aktivní postup - b7-b5, pokud oceňujete vzniklé následky lépe a přesněji než soupeř.

Profylaktické myšlení tedy neznamená pouze, že ve výsledku čelíme soupeřovu plánu, ale - ještě lépe - se na něho připravíme a vyprovokujeme jej! Jde svým způsobem o jakousi 'poziční léčku'.

15...Dc7

Nyní je však již třeba s 16...b5 vážně počítat: 16...b5 17.cxb5 c4!

16.b3!

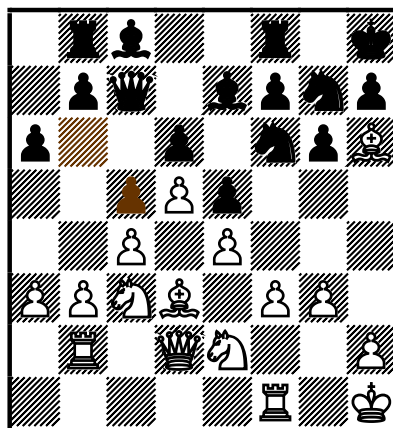

Petrosjan, T: „Pokračování trpělivé strategie. Dříve než pěšec vstoupí na b4, bílý připraví zdvojení věží po linii „b“, která bude dříve či později otevřena. Současně je řešen i druhý problém: odpadla nutnost počítat neustále s možností b7-b5.“ (Kontrola bodu c4, viz varianta výše.)

Při studiu této partie nemá smysl věnovat pozornost jednotlivým tahům bílého s cílem zjistit, jaký z nich je objektivně nejsilnější - v tom problém nespočívá! Je důležité porozumět partii jako celku, uměleckému či vědeckému dílu, pochopit řešení a rozhodování velkých šachistů, u kterých je profylaktické myšlení rozvinuto v plné míře (u Petrosjana snad v součtu trochu více, než by bylo bývalo nutné ☺).

***Poznámka:** snad ještě dodám, že na partii se zajisté lze dívat i optikou souboje dynamických možností černého a statických (prostor) bílého s následným vítězstvím madame Statiky! A ještě: výše uvedené dává snad čtenáři jasně na srozuměnou, že spouštět v dané pozici motor nemá absolutně žádný význam. Nikoli proto, že by Tigran Vartanovič nenacházel správné tahy, nýbrž protože před námi stojí téměř klasická antipočítačová pozice. Navíc, Stroj bude ukazovat právě to, co Vás nejen neposune vpřed, ale uškodí naprostým nepochopením plánů bílého. Ocitáte se poté ve stejné situaci, jako byste na koncertu nebyli schopni vnímat celé dílo, ale slyšeli pouze jednotlivé tóny...význam slůvka „skladba“ by Vám zůstal zapovězen!*

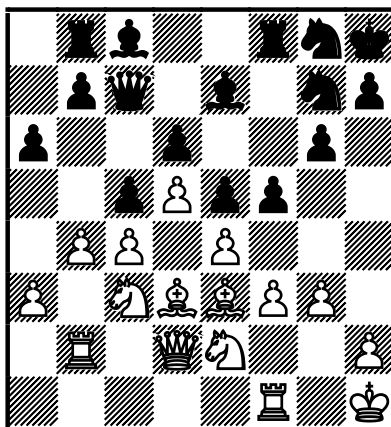
16...Se7 17.Vab1 Kh8 18.Vb2 Jf6

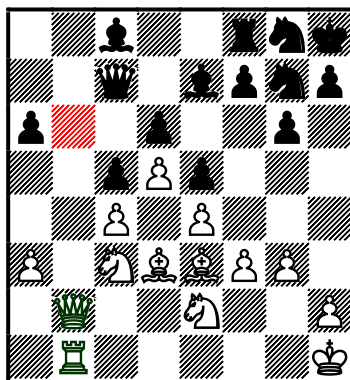
Petrosjan,T: „Černý promyslel nové přeskupení sil, jehož cílem je koneckonců provedení uvolňujícího f7-f5. Pokud by tento postup učinil černý nyní, potom by po výměně na f5 napadl bílý pěšce tahem Dc2 a získal tak velmi nepříjemný tlak po diagonále b1–h7. V součtu s postupem a otevřením druhé fronty po b3-b4 na dámském křídle by toto počínání přivedlo černého do nesnadné situace. Nejrozumnějším plánem černého bylo ve skutečnosti přidržovat se vyčkávací taktiky. Takové tahy - manévry jako **18...b6** a **19...Vb7** by ve značné míře zvýšily jeho obranné možnosti.“
 Jak má bílý bojovat proti plánu připravenému černým? Úmyslu spočívajícím v tazích Jf6-g8 a po ústupu střelce f7-f5? Je konečně možné přistoupit i ke g2-g4?!

Vzpomeňme i typickou radu, kterou nejčastěji svým svěřencům předával moldavský mistr V. Čebaněnko: Přemýšlejte i takto: „V čem tkví mínus posledního tahu soupeře? Uváděje jezdce na královské křídlo, oslabil černý kontrolu důležitých polí c5 a b6. Má tedy smysl snažit se tohoto faktu neprodleně využít a otevřít hru právě na dámském křídle!“

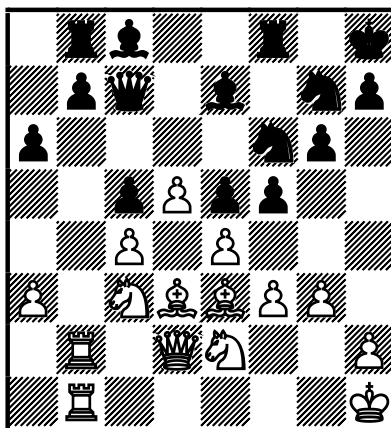
19.b4! Jg8 20.Se3 f5

[Δ 20...b6 21.bxc5 bxc5 22.Vxb8 Dxb8 23.Vb1 Dc7 24.Db2±]

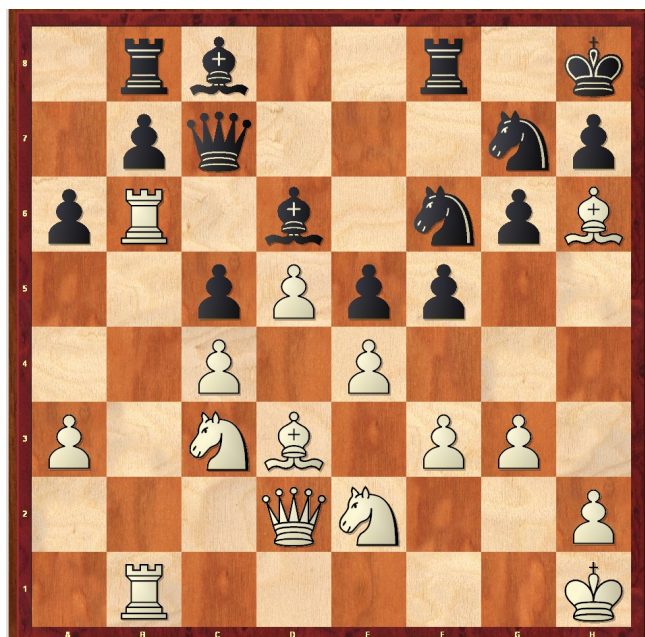
21.bxc5 dxc5 22.Vfb1 Jf6

Petrosjan, T: „Černý neměl pouštět věž na b6. I když Δ 22...b6 otevíralo před bílým nové možnosti svázané s postupem pěšce „a“. Přesto však bylo toto menším zlem.“

23.Vb6 Sd6 [23...Jd7? 24.d6! Sxd6 25.Jd5; Dvoreckij navrhl **23...fxe4!**? s cílem získat pro své figury pole f5 či g4 a pokusit se o protihru.]

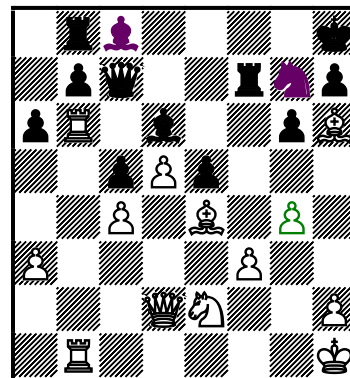
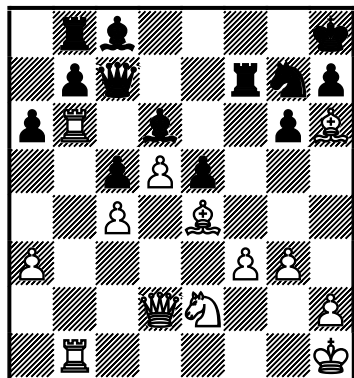
24.Sh6!

Petrosjan, T: „Nebera v úvahu silný poziční tlak a ohromnou poziční výhodu bílého, černý měl ještě stále šance získat jistou protihru výměnou na e4, což po dobrání pěšcem vedlo k možnostem svázaných s výpadem Jf6-g4, a v případě Jc3xe4 nebo Sd3xe4 následoval manévr Jg7-f5. I když je zřejmé, že černý realizací těchto ‘hrozeb’ stál ustavičně objektivně zle a bílý by udržel jasnou výhodu, proč soupeři vkládat do rukou takovéto jistě radostné výtoby...a vzdávat se tak i části svých pozičních dostižení.“

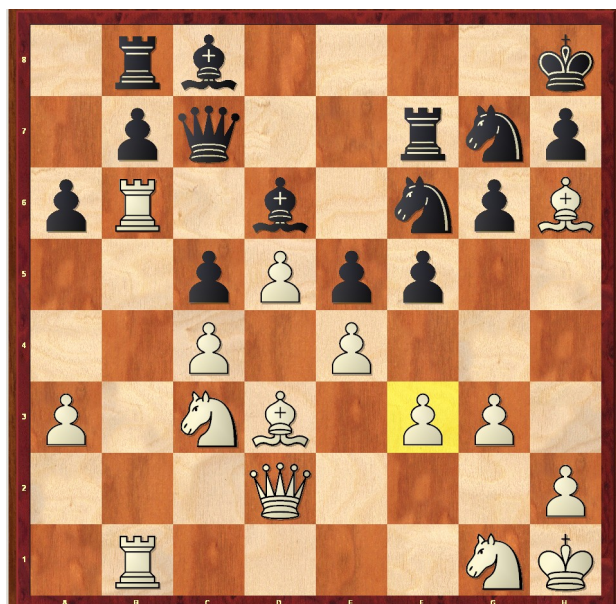
24...Vf7

[Překrásnou vnější profylaxi by užil bílý ve variantě **24...fxe4** 25.Jxe4 Jxe4
26.Sxe4 Vf7

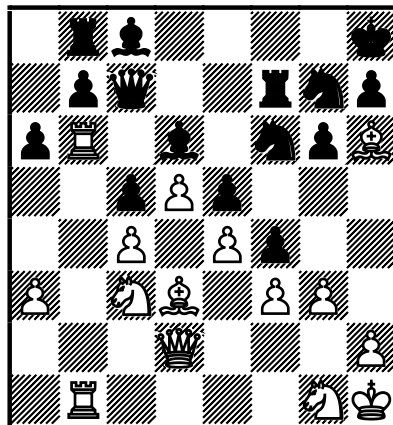
, a nyní 27.g4!!+-, ohraničuje tímto jak jezdce tak i střelce černého!]

25.Jg1

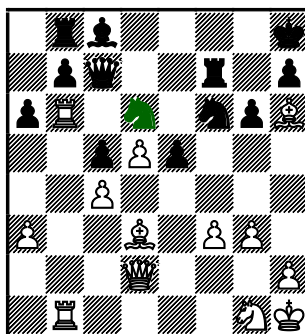
Ještě jeden čistě Petrosjanovský tah! Velmistr nespěchá s konkrétní hrou; považuje za potřebnější upevnit nejprve bod f3.

25...f4?

Gufeld nevydržel napětí boje a rozhoduje se pro vyvolání zápletek. Ty mu však zjevně nepřinesou nic dobrého. [**25...fxe4** **26.Sxg7+!**

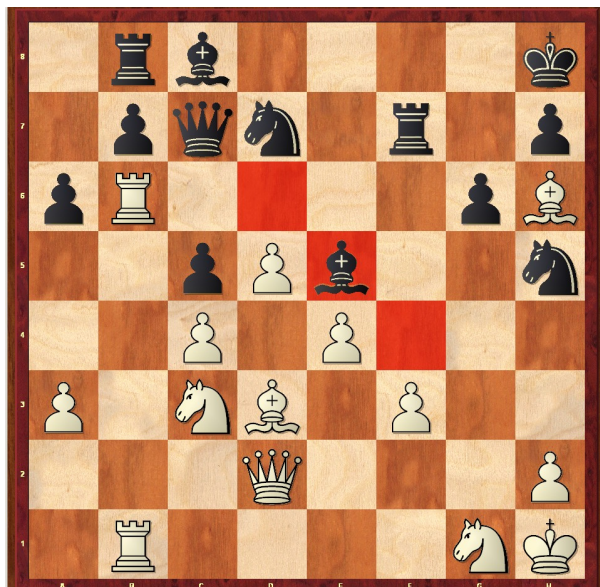
(V jistém smyslu by kazilo plody práce bílého **26.Jxe4?! Jf5! 27.Jxd6 Jxd6**⇒

, s intencí další centralizace **28...Sf5.**)

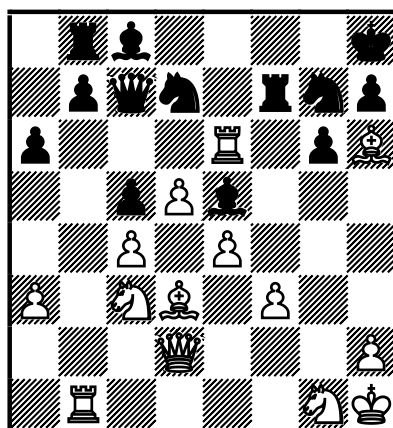
Lepší však bylo **♞25...Jd7** s myšlenkou vyhnat ze všeho nejdříve věž z jejího *přidrženého* postavení.]

26.gxf4 Jd7 [**26...exf4** **27.Vxd6!+- Dxd6** **28.Sxf4**] **27.fxe5 Sxe5**

Petrosjan,T: „Nyní by po ústupu napadené věže následovalo 28...Jh5! (viz diagram, blokáda, poznámka J. B.) a černé figury by získaly výtečné pozice na polích d6, e5 a f4! Pokud by byl tento manévr černého uveden do chodu, znamenalo by to přirozeně, že koncepce bílého po dobu celé střední hry byla chybná. V zahájení stál totiž černý prokazatelně zle...“ [27...Jxb6 28.exd6 Dxd6 29.e5+;-; na prakticky *jakékoli* otevření hry v centru je bílý nesrovnatelně lépe připraven.]

28.Ve6! [28.V6b2? Jh5!↑]

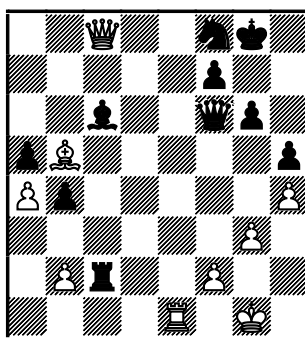

Petrosjan,T: „Vše je v pořádku! Černý je zbaven možnosti hrát 28...Jh5. Současně je vzat na mušku Se5, jediná překážka na cestě bílých pěšců

vpřed! Jeho likvidací musí bílý bez obtíží rychle vyhrát. Závěr partie, kterou můj mladý soupeř hrál v časové tísní, místy připomíná hru na fanty.“ ☺

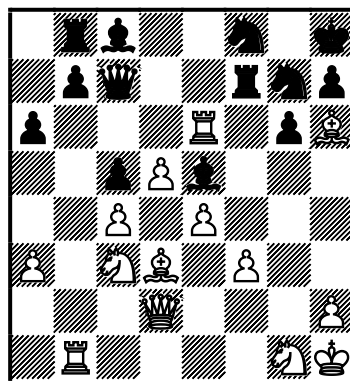
Poznámka: V době, kdy se partie hrála kralovala ještě za šachovnicí jakási elementární šachová sportovní slušnost. Jako jediná hra (ale zároveň věda i umění) šach nejen umožňuje vzdát beznadějnou situaci, nýbrž je tak dokonce žádoucí a na určité úrovni jde o prostou lidskou slušnost ba vychování. Mám zkušenost, kterou asi potvrdí jak mnozí hráči, tak trenéři: mladí šachisté tohle povětšinou snadno pochopí, jejich rodiče-laici mají však s touto zvyklostí problémy. Možná by se úvahami nad vzdáváním se v šachu dala naspát celá disertační sociologická či psychologická práce! Petrosjan svými poznámkami níže naráží na Gufeldovu tvrdohlavost – z pohledu budoucího mistra světa drzost – zastavit hodiny a přiznat porážku. Místo toho, jako nevědomý školák prodlužuje hru ve vlastní časové tísní.

Doba se za několik desetiletí změnila k nepoznání. Samozřejmě, že hlavním důvodem, proč tohle postihlo i šach je profesionalita a peníze, které k šachu neoddělitelně patří. Dobrá. Ale přesto mne nikdo nevysvětlí kupříkladu počínání černého na olympiádě v Baku 2016. V partii Solak,D (2635) vs Carlsen,M (2857) bílý nejenže pokračoval v partii od 32. tahu bez figury, ale dokonce si po 37...Vc2

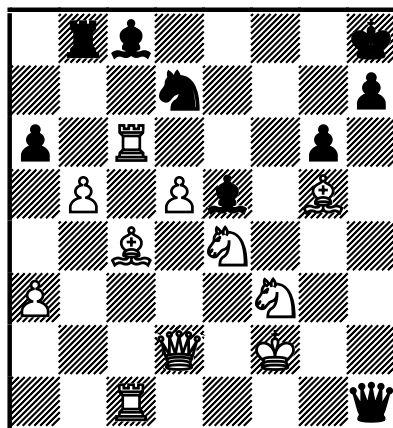
nechal „nasadit“ mat jako emočně zaostavý jedinec. Po 38.Sxc6 Dxf2+ pokračoval ještě ‘statečně‘ v boji, možná zvědav na to, který z obou jednotahových matů mu mistr světa nasadí...(chronometrůž ukazuje, že bílý měl k dispozici asi 3,5 minuty, Carlsen potom téměř půl hodiny. Dost času na to, najít mat i pro (méně) talentované čtyřleté děťátko ☺...

28...b5 ⊗ [Zcela beznadějně je jak **28...Jh5** 29.Ve8++-, tak i **28...Jf8**

29.Vxe5! Dxe5 30.f4!田]

29.cxb5 Petrosjan,T: „Děkuji!“ **29...c4 30.Vc6 Dd8 31.Sxc4**
 Petrosjan,T: „Ještě jednou děkuji.“ **31...Dh4 32.Vc1** Známy obranný
 motiv. Bílý osvobozuje silnější figuru - dámu od povinnosti obrany jezdce c3
 a současně chce černého v budoucnu trápit po linii „c“. **32...Jh5 33.Sg5**
Jg3+ 34.Kg2 Jxe4 35.Jxe4 Dxe2+ 36.Kf1 Vxf3+ 37.Jxf3
Dh1+ 38.Kf2

Petrosjan,T: „Zde si černý nakonec přece jen vzpomněl, že kromě matu existuje v šachu i možnost vzdát partii; a to tedy nyní se značným zpožděním i učinil.“ **1-0**

Didaktik, teoretik i psycholog par excellence

Poslední dílo Marka Izraileviče, které jsem měl možnost si přečíst, se věnovalo samotné profesi trenéra. Mezi nejcennější vklady, jež musí profesionální trenér mít v malíčku, je i schopnost predikovat, odhadnout, jak se mladí šachisté a šachistky budou dál vyvíjet. Ze své více než 25 leté praxe mohu potvrdit, že mně není známa žádná metoda, která by nejen toto dovedla spolehlivě určit, ale *úspěchem bývá* i 60-70 procentní odhad. Příliš **mnoho neznámých** se ukrývá **v rovnici**, jež by toto dokázala hypoteticky zpracovat.

Podle mého mínění je zřejmé, že ono populární rčení „1% talentu, 99% dřiny“ je nanejvýše marketinkový tah - trik, ale jak tedy 1/ predikci vývoje mladého šachisty zpřesnit a 2/ jaký individuální přístup ku svěřenci volit, pokud již rovnice predikcí budou OK, tedy ukazovat plusové výsledky?

Dvoreckij v jedné ze svých posledních knih (ve skutečnosti jde ovšem o přetištěný článek „Polemické úvahy“ z roku 2007) užívá mimořádně sofistikovaný způsob zpřesnění predikce. Celý systém přitom na druhé straně není nikterak složitý. Opírá se především o *Botvinnikův vynález*; my jsme se jím zabývali v práci sekce Analyzujeme „Fenomén fenomén CM“. Dvoreckij se o tuto koncepci opírá, ale zároveň rozpracovává se svojí obvyklou důkladností. Studující Dvoreckého dílo, nelze se zároveň nepozastavit, s jak znalým, inteligentním ba geniálním člověkem jsme se prostřednictvím knih setkali.

Dvoreckij v kapitole „Komponenty úspěchu“ vyděluje rovněž čtyři oblasti, jež jsou pro úspěch šachisty potřebné: **1/** přírodní talent, zdraví a zásoba energie, **2/** cílevědomost, vůle, sportovní (bojovný, „zabijácký instinkt“) **3/** charakter, a konečně **4/** speciální šachová příprava. „Z těchto čtyř faktorů,“ píše Dvoreckij, „se pouze první vymyká naší kontrole, je dán od Boha. Ostatní mohou být rozvíjeny – zde vše nebo skoro vše závisí na samém šachistovi a těch kteří mu pomáhají (trenér, rodiče, přátelé)...“

***Poznámka:** Je zřejmé, že citace výše a Dvoreckého názory ohledně možnosti rozvíjet ostatní tři komponenty zasahuje do oblasti nejen psychologie, ale i genetiky. Osobně si nemyslím, že ona strašlivá bojovnost a sebedůvěra, ‘zabijácký instinkt’, kterou disponovali největší z největších – jmenujme třeba Alechina či Fischera – se dají ‘vypěstovat’. Nanejvýše do jisté míry poupravit, zlepšit. V poslední době se hodně a rádo diskutuje o psychologii šachisty a v šachu vůbec, ale jak některé velmi nadané lidi třeba zbavit nervozity, bázně, psychického napětí, které zasahuje až do fyzických výkyvů - tepové frekvence kolem 180-200 tepů za minutu?!...*

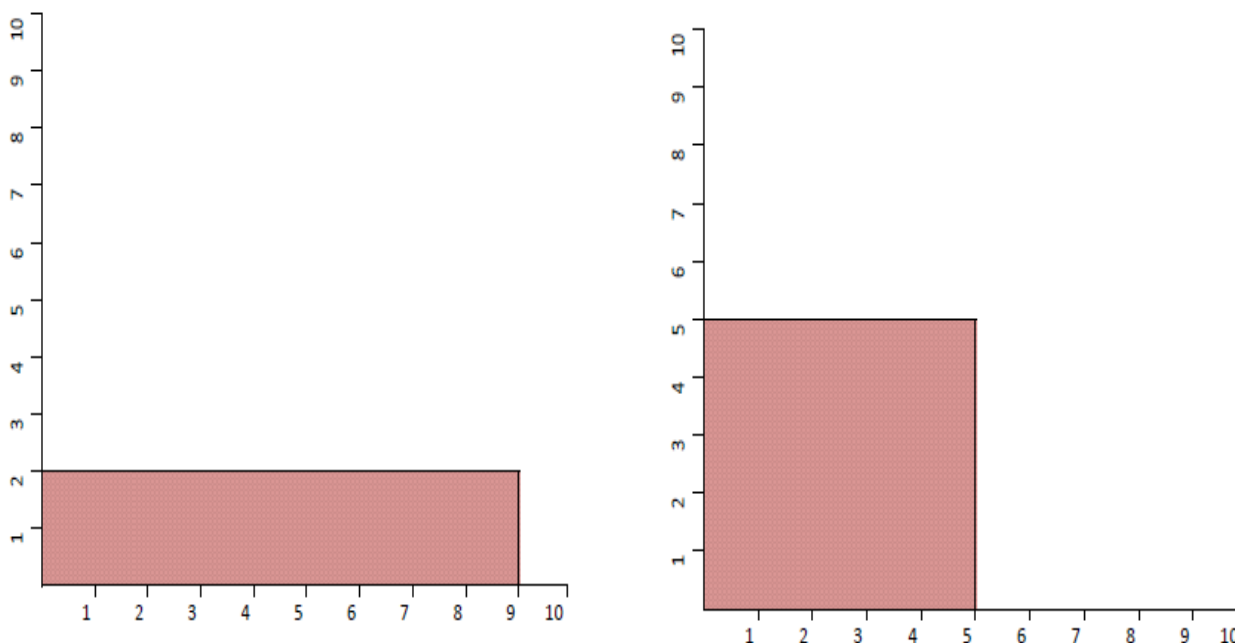
Dvoreckého klíčovou úvahu potom najdeme níže: „**Podotkněme, že čistě šachová příprava je podle Botvinnika pouze jedním z faktorů, jistě velmi důležitým, ale nikoli ve větší míře nežli ostatní. Nutnost všestranného vývoje osobnosti vysvětlím na náčrtu, z analogických příčin využitým před mnoha lety Napoleonem Bonapartem.**“

Z autorů pišících šachové články či knihy nejen působí nejsečtějším či – chcete-li – nejinteligentnějším dojmem Kasparovova díla. Například bez znalosti ruské historie a kultury nemáte takřka šanci porozumět všemu, co má autor na mysli. Jeho analogie a jinotaje vyžadují opravdu vzdělaného čtenáře. Sám se (možná neskromně) v žádném případě nepovažuji za

nevzdělance (ostatně, ti se již takřka v jakémkoli textu *odkopou* sami), ale o Napoleonově náčrtu či grafu??...Opravdu rád bych se poučil a rozšířil svoje obzory!

Níže upravené grafy jsou tedy převzaty z Dvoreckého knihy „Úvahy o trenérské profesi“. Výtečně ilustrují a zároveň vyvracejí celkem rozšířené *extrémně otočené* mínění (to jsou ony procenta talentu), že *jen talentovaný* dobude logicky lepších výsledků...Jak je to tedy z měřitelností opravdové šachové síly v jednotlivých turnajích či izolovaných partiích?

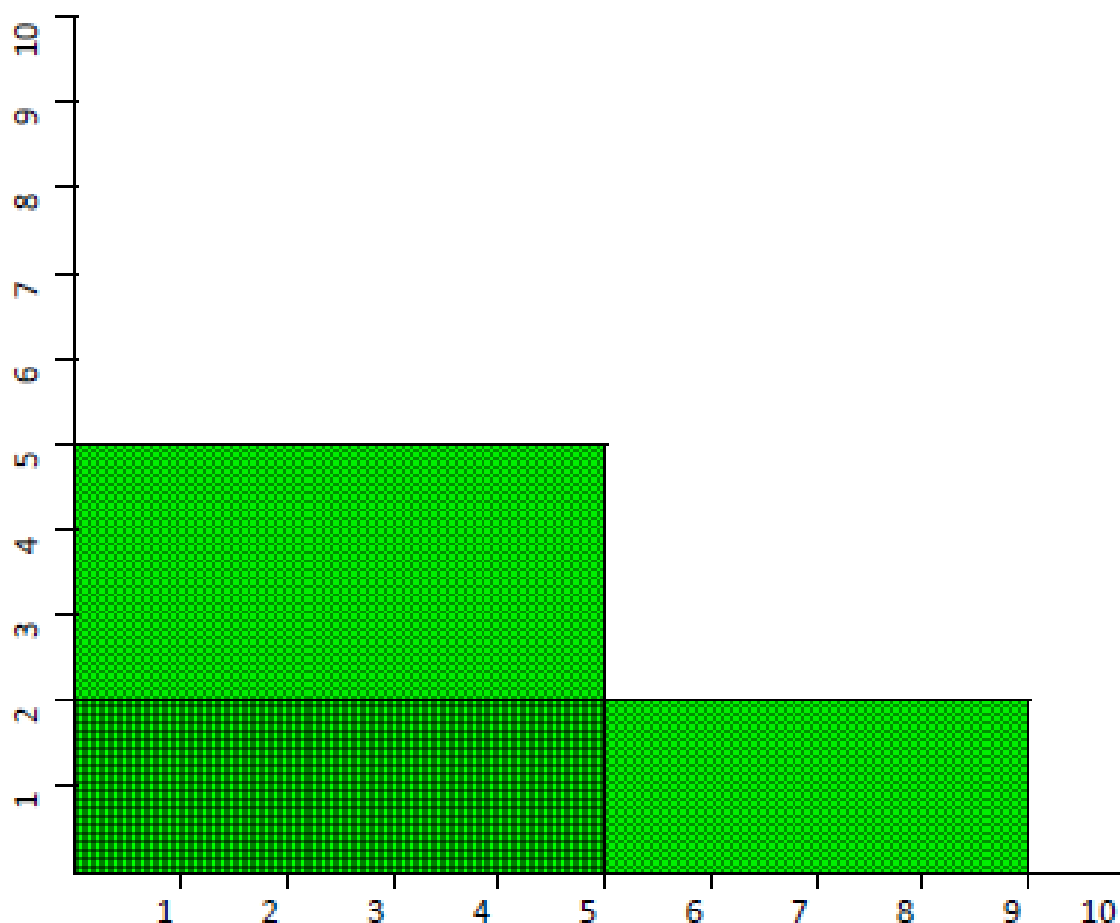
Níže si prohlédněme (jak později zjistíme) univerzální a přitom nikterak složitý graf, který je rozhodně těžší vynalézt a patentovat, nežli mu porozumět. 😊

Ze 4 výše uvedených komponentů jsme ten nejdiskutovanější - tedy (pouze) **talent** zobrazili v obou diagramech na podélné ose (podle matematických zvyklostí ose x). Prakticky nedostižné, jakési absolutní nadání končí nebo ještě pokračuje, to je lhostejné, na hranici (za hranicí) 10. Všechny ostatní výše uvedené potřebné vlastnosti šachisty jsme potom umístili na vertikální osu y. **Skutečná výkonnost** šachisty v daném okamžiku (partii, turnaji) se potom nedá – jak již ctěný čtenář jistě tuší – vyčíst s údaje na ose x, nýbrž **představuje plochu** obdélníku resp. čtverce $x \times y$! Dvoreckij volí záměrně parametry diagramu tak, aby z něho bylo zřejmé, že mimořádně talentovaný jedinec s talentem 9, který ovšem není nadán kupříkladu bojovným duchem, má slabou psychickou odolnost a podobně „se svým“ (2x9) **18** jednotkami

plochy nestačí na hráče v obou měřených hodnotách zcela průměrného s (5x5) s **25** jednotkami.

Názorně je - domnívám se - vidět „plocha převahy“ méně talentovaného šachisty na finálním grafu níže! 4x2 vs. 5x3, přičemž ve „vyšrafované ploše se oba šachisté *shodnou*“.

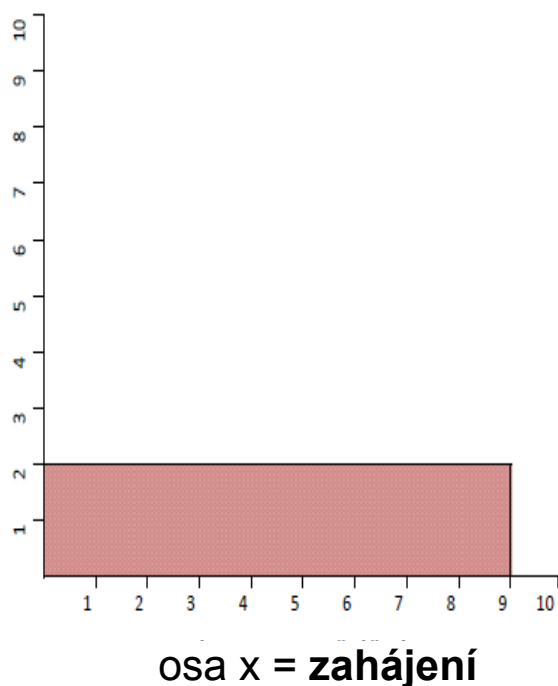

Géniové předbíhají dobu

Aniž bych se chtěl snad s géniem formátu Marka Izraileviče srovnávat, grafy uvedené výše pro mne nepředstavovaly novum. Buď jsem je již někdy při svém studiu viděl nebo mne sestavení podobného grafu prostě napadlo, studuje dávno předtím onen slavný Botvinnikovův rozbor „Proč byl Capablanca nejnadanějším šachistou všech dob“.

Poznámka: opakuji, čtenář Botvinnikovu koncepci může najít v práci *Analyzujeme* č. 11 „Fenomén fenomén MC“ na straně 15 a 16 <http://skolasachu.cz/analyzujeme-c-11-fenomen-magnus-carlsen/>

Závěr Dvoreckého práce z roku 2007 či 2008 však předbíhá dobu téměř o 10 let (jakoby dříve 100 let ☺). Poslechněme si na závěr vzpomínky, co napsal o grafu dál: „Stejná logika zůstává korektní, jestliže budeme na koordináty dosazovat i jiné významné faktory. Například na horizontální osu umístíme **znalost zahájení**, na vertikální **mistrovství** v dalších **stádiích hry**. Domnívám se, že neučiním chybu, předpokládaje, že na takovém grafu téměř u všech – juniorů i velmistrů – horizontální hodnota předčí vertikální. Výše uvedené úvahy nabádají k myšlence, že podobný nepoměr je sotva opodstatněný, brání rozvoji šachisty. **Nejefektivnější způsoby zvyšování mistrovství se nenacházejí ve sféře teorie zahájení...**“

Tedy můžeme předpokládat (a vlastní zkušenost kvalitních trenérů toto jistě reflektuje), že graf, který vidíme již podruhé, a na který jsme tentokrát umístili Dvoreckým výše uvedené aspekty šachistovy výkonnosti v parametrech rozehrávání jednotlivých stádií partie (zahájení – osa x, ostatní fáze hry – osa y) vypadá ve většině případů přesně takto. Jinými slovy, význam konkrétních znalostí - teorie zahájení - se v neúnosné míře přeceňuje!

„Nu, ale proč autor na počátku téhle kapitoly napsal o Dvoreckém, že předběhl dobu?“

Jak myslíte, milí čtenáři, že by vypadal **graf šitý na míru Magnusi Carlsenovi?**

„Caisso! Co ‘uděláme‘ s tím zpropadeným zahájením?“

... Vždyť mně stačí jen o něco horší pozice!...“ Mohli bychom jeho *rozhovor s Caissou* prodloužit ☺.

Nejde v jeho osobě o další (předpokládaný) vývojový krok vpřed v situaci, kdy velká většina hráčů nejrůznější výkonnosti je prostě a jednoduše přeteoretizována a přeceňuje tedy roli zahájení v partii?

Carlsen, který dává ve svých vystoupeních najevo až brutální pohrdání přesných teoretických znalostí zahájení, zato na výši jeho hodnoty na vertikální ose y nestačí ani stránka formátu a4 a už vůbec ne desetibodová škála, jakoby vyplnil skulinu, která se postupem desetiletí stále zvětšovala jako u narušené stavby či - chceme-li - vyrovnával náklon šikmé věže v Pise.

Jan Bílek

1.10.2016